

Л. В. Польова, Інститут туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

СУЧАСНА СИСТЕМА ВИЩОЇ ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Входження України у світове освітнє співтовариство, її участь у Болонському процесі, соціально-економічні реалії ХХІ ст. ставлять нові вимоги до національної системи освіти. В багатьох країнах світу, значну увагу приділяють процесу вдосконалення системи освіти, яка є рушійною силою, що приводить до успіху. Сучасність вимагає фахівців, що не просто мають вищу освіту, а працівників компетентних, які вміють приймати професійні рішення, здатних розв'язувати проблеми, тим самим забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів. Особливо це стосується фахівців туристичної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню світового досвіду професійної підготовки фахівців туристичної галузі присвятили свої праці зарубіжні учені (А. Охеров-Урбанец, Л. Збегень-Маціонг (Польща), Н. Александрова, Т. Дікінсон, Т. Люцей, В. Маслова, А. Рубенштейн, Й. Сторнет і Х. Ванкель (США), Т. Кудрявцева, О. Айгістова, Е. Мошняга, І. Томилов (Росія).

Дослідження теоретико-методологічних основ професійної освіти фахівців туристичної галузі представлено у працях українських науковців В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, В. Федорченка, С. Сисоєва та інших. Питання історії становлення та сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі і туристичної освіти в Україні висвітлено у наукових дослідженнях В. Квартальновим, Я. Антошкевич, А. Барчак, А. Козінська, В. Белецький. Дослідження досвіду зарубіжних країн у професійній освіті фахівців туристичної галузі представлено у працях багатьох вчених і досліджувались такі проблеми: організація процесу професійної підготовки

фахівців туризму (Я. Бексяк, Б. Вавжиняк, Б. Гарбачик, У. Гжелонська, Х. Гульда, І. Дурлік); обґрунтування обсягу знань, умінь, необхідних майбутньому фахівцю туризму (Я. Антошкевич, Т. Борковський, Б. Гарбачик, К. Голонка, А. Липинська, Т. Лістван); створення програм підготовки фахівців туризму (Я. Антошкевич, Я. Бексяк, В. Білецький, Я. Діетл, У. Гжелонська). Поява даних робіт обумовлена відмінностями в теорії та практиці системи підготовки фахівців сфери туризму в різних країнах світу. Створення системи туристичної освіти в нашій країні вимагає залучення досвіду інших країн, проте аналіз наукової літератури свідчить, що такий досвід не був належним чином вивчений та не знайшов свого втілення в системі підготовки фахівців туристичної сфери.

Метою статті є аналіз сучасної системи вищої туристської освіти в Україні.

Туристична освіта тісно пов'язана з питаннями глобалізації, а саме забезпечення якості, яка б відповідала міжнародним; інформаційні і комунікаційні технології; проблеми рівноправності і доступності освіти тощо. При цьому зазначимо, що освіта здатна впливати на формування майбутньої політики держави і регіону. Тому потрібно розглянути туристичну систему освіти з точки зору нових вимог.

Виклад основного матеріалу досліджень. Процес глобалізації стимулює об'єднання освітніх систем у єдиний простір. Науково-технічний прогрес, поява нових технологій та інформатизація формують новий образ освітнього простору завдяки тому, що глобальне суспільство повинно бути глобально-інформаційним. У цьому аспекті освіта отримує провідну роль. Зокрема, у доповіді ЮНЕСКО «Освіта: прихований скарб» визначені найважливіші вектори розвитку освітньої системи. Вона повинна навчити людину пізнавати і діяти таким чином, щоб робити потрібні зміни у сфері свого існування, а також жити в суспільстві, беручи участь у всіх видах людської діяльності в співробітництві з іншими, щоб повноцінно співвідносити своє «я» з навколишнім світом [6, 139 – 176].

З розвитком процесів глобалізації туристичні освітні послуги перетнули національні кордони, розвиваються міжнародні освітні програми. Відображенням процесу інтеграції є співробітництво туристичних освітніх організацій і національних освітніх систем у розробці єдиних стандартів якості навчального навантаження.

Збільшення кордонів освіти сприяла поява кілька років тому програм міжнародного обміну студентами й викладачами, представництв фондowych організацій в Україні, які повідомляють про конкурси проектів на одержання грантів.

Студенти, молоді науковці й викладачі вищих навчальних закладів туристичної сфери України беруть участь у міжнародних програмах обміну й стажування, конкурсах на одержання грантів, які проходять за фінансової підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні, німецької служби DAAD, Посольства Республіки Польща в Україні й представництв польських фондів, представництва Європейської комісії в Україні.

Дуже популярними і поширеними є проект Erasmus Mundus, який надає можливість отримати стипендії студентам, дослідникам та співробітникам для навчання, стажування та проведення досліджень в одному з європейських університетів.

Міжнародні програми обміну UGRAD і MUSKIE, які адмініструє Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів IREX – для студентів 1–3, 5 курсів і молодих викладачів, а також програми ім. Фулбрайта. Участь у програмах здійснюється на конкурсній основі, головний приз – навчання протягом академічного року в американському університеті або коледжі; читання лекції або проведення дослідження для викладачів із вченим ступенем.

Канадська стипендіальна програма для молодих вчених, яка заснована у 2001 році.

Більшість програм, що пропонуються канадськими коледжами, приділяють особливу увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери. Проблема співвідношення теоретичної та практичної

підготовки зараз гостро стоїть і в Україні. В закордонних закладах освіти не менше ніж 50% загальної навчальної підготовки відводиться на підготовку практичну, а в деяких навчальних закладах Європи тривалість практики складає 9 місяців. У навчальних закладах Великобританії є концепція вченого Дональда Шона, спрямована на сприйняття і усвідомлення студентом змісту діяльності у процесі її здійснення. На думку науковця, навички та вміння можна набути лише спостерігаючи за діями досвідчених фахівців, співпрацюючи з ними, аналізуючи свої власні практичні дії, спільно обговорюючи помилки, проблемні ситуації тощо [5, с.175].

Туристичну освіту французьких університетів пропонують дво-, три- та чотирирічні програми. Велика кількість програм з туризму і гостинності у Франції орієнтовані на чотири роки навчання з отриманням ступеню бакалавра по завершенню навчання, що зазвичай готує студентів до керівних посад у галузі.

Головною турботою навчальних польських закладів, які працюють зі стипендіальними програмами є формування конкурентноздатних фахівців, які мають підприємницькі навички, здатні працювати ініціативно.

Популярні такі молодіжні програми: Молодіжна програма Work and Travel USA – тримісячне стажування у США.

Таким чином виявляється закономірність щодо підвищення освітнього рівня населення і значущості освіти. Головним завданням національних освітніх систем, зокрема вищої освіти в туристичній сфері, є більший доступ громадян до освіти, підвищення її якості з метою кращої підготовки студентів до сучасних вимог і створення конкурентоздатних фахівців.

Глобалізація в освіті, як і в інших галузях є об'єктивним, але далеко не однозначним процесом. Його головну небезпеку дослідники вбачають у тому, що «замість єдності в багатоманітності і розширенні освітніх можливостей можна одержати сумну уніфікацію, одноманітність і втрату самобутнього творчого потенціалу національних (регіональних) освітніх систем» [5, 31].

Тому глобалізація має свої негативні сторони як: втрати не лише культурної, релігійної та економічної особливості, а й вітчизняних досягнень в освітньо-виховній сфері, нівеляцію культурно-освітніх традицій, відмову від національної спрямованості змісту освіти. Отже, не лише збереження, а й посилення національного характеру освіти є одним із найзначущих стратегічних завдань реформування української туристичної системи освіти.

Україна на сучасному етапі, приєднавшись до Болонського процесу, прагне привести вітчизняну туристичну систему вищої освіти у відповідність до європейської. І це незважаючи на те, що, по-перше, матеріально-технічна база вищих навчальних закладів України туристичного спрямування далека від європейських стандартів, а по-друге, ця система відрізняється від звичних нам системи вищої освіти й манери навчання.

При вдосконаленні сучасної туристичної системи освіти в Україні необхідно враховувати наступні характеристики глобальних процесів у світовому співтоваристві:

- сучасний світ є цілісною соціально-політичною системою, тому проблеми, що виникають в одній країні, неминуче призводять до змін у інших країнах;
- використання сучасних інформаційних технологій і засобів масової інформації дає можливість людям різних країн та національностей приєднатись до одних і тих же культурних цінностей;
- змінюється уявлення людини про простір: він ніби зменшується. Сучасні засоби комунікації дозволяють спілкуватись і працювати на відстані. Тому у всіх галузях життєдіяльності суспільства зростає питома вага міжнародного співробітництва. Створюються реальні передумови для формування єдиного економічного, інформаційного, освітнього простору, для планетарного громадського устрою;
- знижується роль держави у житті суспільства. Політична і економічна влада все частіше переходить до транснаціональних корпорацій, які починають впливати на траєкторію і характер соціальних, культурних та освітніх процесів у різних країнах та регіонах [3, 186].

Отже освіта в сучасному світі є найважливішою сферою соціального життя. Саме від неї залежить інтелектуальний потенціал нації, її самостійність, міць та життєздатність. Освіта стає одним із найважливіших факторів глобалізації, що є не лише похідною глобалізаційних процесів, а й одним із найпотужніших факторів світової інтеграції. Швидкі темпи процесів глобалізації в економіці і політиці висуває нові вимоги до системи туристичної освіти в Україні.

Література

1. **Євтушевський В.** Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В. Євтушевський, О. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 62 – 66.
2. **Кадієвська І.** Філософія освіти в умовах глобалізації суспільства / І. Кадієвська // Вопросы духовной культуры: Философские науки. – 2002. – С. 146 – 148.
3. **Красовська О.** Роль освіти в сучасних глобальних умовах / О. Красовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 182 – 188.
4. **Кремень В.** Майбутнє України неможливе без освіти / В. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць / За редакцією Л.Л. Тovaжнянського та О. Г. Романовського. – Вип. 3. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – С. 3 – 7.
5. **Семенов С.** Российская высшая школа в условиях глобализации / С. Семенов, А. Семенова // Философия образования. – 2005. – № 4. – С. 29 – 37.
6. **Скотний В.** Раціональне та ірраціональне в науці й освіті / В. Скотний. – Київ – Дрогобич, 2003. – С. 139 – 176.
7. **Durlik I.** Propozycje rozwiązań w edukacji menedżerskiej w uczelniach technicznych, [w:] Restrukturyzacja wyższych studiów menedżerskich w Polsce w aspekcie wymagań Wspólnoty Europejskiej, red. B. Garbacik, Wydawca : Wydział Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 1998. – S. 162–179.

Польова Л.В.

Сучасна система вищої туристської освіти в Україні

Кількість бібліографічних посилань -7.

У статті розглядається система освіти туристичних вищих навчальних закладів України, які мають відповідати новим вимогам ХХІ ст. Сучасність вимагає фахівців, що не просто мають вищу освіту, а працівників компетентних, які вміють приймати професійні рішення, здатних розв'язувати проблеми, тим самим забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів.

Туристична освіта тісно пов'язана з питаннями глобалізації. Процес глобалізації стимулює об'єднання освітніх систем у єдиний простір.

З розвитком процесів глобалізації туристичні освітні послуги перетнули національні кордони, розвиваються міжнародні освітні програми.

Студенти вищих навчальних закладів туристичної сфери України беруть участь у міжнародних програмах обміну й стажування, конкурсах на одержання грантів.

Однак глобалізація має свої негативні сторони. Втрачається не лише культурні, релігійні та економічні особливості, а й вітчизняні досягнення в освітньо-виховній сфері, нівелюються культурно-освітні традиції.

Ключові слова: туристична освіта, система освіти, глобалізація.

Полевая Л.В.

Современная система высшего туристского образования в Украине

В статье рассматривается система образования туристических вузов Украины, которые должны соответствовать новым требованиям ХХІ века. Современность требует специалистов, не просто которые имеют высшее образование, а работников компетентных, умеющих принимать профессиональные решения, способных решать проблемы, тем самым обеспечивая высокое качество обслуживания и удовлетворение потребностей потребителей.

Туристическое образование тесно связана с вопросами глобализации. Процесс глобализации стимулирует объединение образовательных систем в единое пространство. С развитием процессов глобализации туристические образовательные услуги пересекли национальные границы, развиваются международные образовательные программы. Студенты высших учебных заведений туристической сферы Украины принимают участие в международных программах обмена и стажировки, конкурсах на получение грантов.

Однако глобализация имеет свои отрицательные стороны. Теряется не только культурные, религиозные и экономические особенности, но и отечественные достижения в образовательно - воспитательной сфере, нивелируются культурно - образовательные традиции.

Ключевые слова: туристическое образование, система образования, глобализация.

Polyova L.V.

The modern system of higher tourism education in Ukraine

This paper deals with the education system of tourist universities in Ukraine to comply with the new requirements of the XXI century. Modernity requires professionals that not only have higher education and competent staff who can receive professional solutions that can solve the problem, thereby providing high-quality service and customer satisfaction.

Tourist formation is closely related to issues of globalization. Globalization stimulates association of educational systems into a single space.

With the development of globalization processes tourist educational services crossing national borders, developing international educational programs.

University students tourism industry of Ukraine take part in international exchange programs and internships, competitions for obtaining grants.

Most programs pay special attention to the practical training of future specialists tourism industry. The problem of correlation of theoretical and practical training is acute in Ukraine. In foreign educational institutions at least 50 % of the total educational training given to practical training , and in some schools in Europe practice duration is 9 months.

But globalization has its downsides. Lost not only cultural, religious and economic characteristics, but also domestic developments in education and educational field leveled cultural and educational traditions.

Having joined the Bologna process, Ukraine is presently striving to align its tourism higher education system with the European. Accelerate the process of globalization of the economy and policy places new demands on the system of tourism education in Ukraine.

Keywords: tourism education, the education system, globalization.

Польова Леся Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент; доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Інституту туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики професійної підготовки фахівців туристичної сфери, м.Івано-Франківськ, вул.Чорновола 67/50, 76000; 0509760145.